

Naslov originala:

LÓD

JACEK DUKAJ

Copyright © Jacek Dukaj 2007

Translation Copyright © 2018 za srpsko izdanje, KONTRAST

Za izdavača:

Vladimir Manigoda

Urednik:

Danilo Lučić

Prevod:

Jelena Jović

Lektura i korektura:

Kontrast

Grafičko oblikovanje:

Jelena Lugonja

Štampa:

Kontrast štampa

Tiraž:

500

This project has been funded with support from
the European Commission.

Ovaj projekat je realizovan uz podršku Evropske komisije.

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

Jacek Dukaj

LED

Prevela: Jelena Jović

KONTRAST
Beograd, 2018.

Mi ne mrznemo.

I
Varšava

„Opali li vojnik iz puške, već u tom će trenutku početi da postoji rana koju će metak provrteti u neprijatelju posle izvesnog vremena; proguta li ko dozu neizlečivog otrova, već u tom će trenutku početi da postoji neumitni smrtni proces, pa makar i konačni njegov čas nastupio tek za nekoliko dana. U pravu su bili antičari: umiremo onog časa kad se rodimo. Vlasti nad daljom putanjom metka i dejstvom otrova (a delom i sopstvenim zamiranjem) nemamo“.

O SINU ZA HILJADU RUBALJA

KADA SU, 14. JULA 1924. GODINE, došli po mene činovnici Ministerijuma Zime, pretkraj toga dana, večje uoči sibirijade, tek onda sam počeo da podozrevam da ne postojim. Pod perinom, pod trima ćebetima i starim gabardenskim kaputom, u dugim porhetskima gaćama i vunenom džemperu, u čarapama navučenim preko čarapa – samo su stopala virila pod perinom i ćebetima – nakon petnaestak sati sna, napokon sam se bio odledio, svijen bezmalo u grudvu, glave zarivene pod jastuk sa debelim obrubom, te su i zvuci već dopirali mekani, ugrejani, voskom premazani, nalik mra-vima što su u smolu zaglibili, prodirući u dubinu polako i uz popriličan napor, kroza san i kroz jastuk, milimetar po milimetar, reč po reč:

– *Господин Венедикт Ерославский.*

– *Он.*

– *Спит?*

– *Спит, Иван Иванович.*

Glas za glasom, prvi nizak i promukao, a drugi nizak i raspevan; i pre nego što sam zadigao ćebe i podigao kapak, zapazio sam ih bio kako se nadvijaju nada mnom, onaj promukli nad glavom, onaj raspevani nad stopalima, carski anđeli moji.

– Probudili smo gospodičića Venedikta – ustvrdio je Ivan pošto sam podigao i drugi kapak. Klimnuo je Bjernatovoj; gazdarica je ponizno napustila sobu.

Ivan je privukao tabure i seo; kolena je držao skupljena, a na kolenima crni polucilindar uskoga oboda. Visoka kralata kragna, bela poput snega na podnevnom suncu, bila mi je u oči, beli *vatermörder* i bele mastiljarske manžetne bili su zaslepljujući naspram jednoličnog crnila njihovih odela. Škiljio sam.

– Dozvolite, Venedikte Filipoviču.

Dozvolu nisu sačekali. Drugi je priseo u dnu kreveta i toliko vukao perinu svojom težinom da sam morao da je pustim; mašivši se utom za ćebad, pridigao sam se iz svog brloga ali i otkrio usput leđa, hladan mi se vazduh uvukao pod džemper i dugačke gaće, zadržtao sam, razbuđen.

Ogrnuo sam kaput i podvukao kolena pod bradu.

Taj ih je prizor zabavljao.

– Kako zdravlje?

Iskašljao sam se. U grlu mi se u toku noći nakupilo sluzi, jetke kiseline od svega što se u želucu zateklo, od kobasice sa lukom, preko kornišona, šta već sve nismo bili natrpali u sebe juče, do tople drenovače i cigareta, sijaset cigareta. Izmakao sam se ka zidu i iskrkljao u kotaricu toliko da sam se presamitio i tako presamićen nastavio da kašljem dugo i teško.

Obrisao sam usta poderanim rukavom kaputa.

– Konjsko.

– O, lepo, lepo, uplašili smo se da nećete ustati iz kreveta.

Ustao sam. Budelar je ležao na parapetu, uguran iza saksije sa uginulom pelargonijom. Izvukao sam *бумага* i tutnuo je Ivanu pod nos.

Ni pogledao nije.

– Aman, *господин Ерославский!* Ta, zar vam mi ličimo na nekakve redare! – uspravio se na tom tabureu još više, mislio sam da je to nemoguće, no doista se još više uspravio, sada su zidovi izgledali krivo, ormar grbavo, dovratnik skoliotično; uvređeni činovnik naizmenično je podizao podbradak i nadimao grudni koš. – Najlubaznije vas pozivamo kod nas u Mjodovu, na čaj i poslastice, komesar uvek nabavlja sorbete, kuglofe, kiflice sa šlagom, pravo od Semadenija, čist razvrat za nepca, ako smem tako da se izrazim, jelte, Kirile?

– Smete, Ivane Ivanoviču, jašta da smete – zapevao je Kiril.

Ivan Ivanovič je nosio duge, guste brkove, obilato napomađene i izvijene pri vrhovima; Kiril je pak sav bio glatko izbrijan. Ivan je iz džepa prsluka izvukao sat na umršenom privesku prijavivši da je pet do pet, da komesar Prajs izuzetno ceni tačnost, a da na večeru izlazi – kad? Dogovorio se sa general-majorom u Francuskom.

Kiril je počastio Ivana burmutom, Ivan je počastio Kirila cigaretom, obojica su me posmatrala dok sam se oblačio. Pljusnuo sam ledenu vodu u lavor. Pločice kaljeve peći bile su hladne. Odvrnuo sam fitilj u lampi. Jedini prozor u sobi gledao je na uzano dvorište, a stakla su toliko bila zarasla u prljavštinu i inje da je, čak i u podne, sasvim malo sunčeve svetlosti uspevalo kroz njih da se probije. Kada sam se brijao – dok sam se još bio brijao – morao sam da postavim ispred ogledala lampu sa naskroz odvijenim žiškom. Ziga se pak rastao sa britvom čim je došao u Varšavu; pustio je otad bradu dostojnu kakvog popa. Bacio sam pogled ka njegovoj postelji s druge strane peći. Ponedeljkom ima predavanja, biće da je ustao još u zoru. Na Zigmuntovom krevetu ležale su krznene kabanice činovnika, njihove rukavice, štap i šal. Astal je, naime, bio zatrpan prljavim suđem, flašama (praznim), knjigama, časopisima, sveskama, Ziga je čak sušio na

njemu čarape i rublje kačeci ih o ivicu i pritežući anatomskim atlasima i latinskim rečnicima. Nasred takvog stola, na Rimanovoj raskupusanoj, umazanoj *Über die Hypothesen welche der Geometrie zu Grunde liegen* i na gomili požute-
lih „Kurjera varšavskih“, koje je čuvao za potpalu, za ispunu pukotina što su se raširile od mraza i za izvlačenje vlage iz cipela, ali i za uvijanje sendviča – uznosio se dvostruki niz sveća i ugaraka, ruine stearinskog Partenona. Podno zida naspram peći ređale su se jednake kamare tvrdo ukoričenih svezaka, poslaganih prema formatu i debljini, te po učestalosti čitanja. Na čađavom zidu iznad njih visio je goržet sa Ostrobramskom Bogorodicom – jedini trag prethodnih stanara koje je Bjernatova isterala na ulicu zbog „nedoličnog vladanja“ – sasvim je bio potamneo i sada je izgledao kao nekakav komad srednjovekovnog oklopa za Liliputance. Ivan ga je dugo i napregnuto posmatrao namrštenih obrva i nosa, nakostrešenih brkova, kruto nasaden na stolicu bez naslona, odmakavši u stranu levu ruku i cigaretu u njoj pod uglom od četrdeset pet stepeni u odnosu na telo, dok je desnu položio na butinu, pored polucilindra – tek tada je do mene doprlo da je on bezmalo slep, da preda mnom sedi kancelarijska krtica, na tom je nosu i pod očnim dupljama imao tragove od binokla, a bez tog mu je binokla jedino preostajalo da se osloni na Kirila. Ušli su pravo sa mraza i Ivan je bio primoran da skine naočare. Čak i meni katkad ovde suze oči. Vazduh je u kući gust, težak, natopljen kojekakvim mirisima ljudskih i životinjskih organizama, prozore niko ne otvara, vrata zalupe smesta, a proreze iznad pragova zapuše odmah krpama da iz zgrade ne bi iscurela toplota – za ogrev ipak treba platiti, a ko god bi imao dovoljno novca za ugalj, sigurno se ne bi gnezdio u ovakvim mračnim, krilnim zgradama, gde je vazduh gust, težak, udišeš ga kao da piješ vodu koju su ispljunuli sused i njegov pas, svaki tvoj udah

milion je puta pre toga prošao kroz tuberkulozna pluća seljaka, Jevreja, kirajdzija, uličarki i kasapa, iskašljan iz crnih grkljana uporno se tebi vraća, proceden kroz njihovu pljuvačku i sluz, prosejan kroz zagnojena tela prepuna gljivica i vaški, oni su ga iskašljali, išmrkali, izbljuvali pravo tebi u usta, moraš da ga progutaš, moraš da dišeš, diši!

– Iz-izvinjavam se.

Nužnik na kraju hodnika nije, srećom, bio zauzet tog trenutka. Ispovraćao sam se u rupu, iz koje mi je lice zapahnuo ledeni smrad. Ispod usrane daske mileći su nadirale bubaruse. Palcem sam ih gnječio dok su mi se primicale pod bradu.

Izašavši ponovo u hodnik, ugledao sam Kirila kako stoji na pragu sobe – držao me je na oku, čuvao je stražu, da im slučajno ne bih umakao na mraz u dugačkim gaćama i džemperu. Značajno sam mu se osmehnuo. Pružio mi je maramicu i pokazao na levi obraz. Obrisao sam se. Kad sam krenuo da mu je vratim, ustuknuo je korak nazad. Ponovo sam mu se osmehnuo. Usta su mi široka, vrlo se lako smeše.

Navukao sam svoje jedino svečano odelo, ono crno u kojem sam polagao poslednje ispite; da nije ovih naslaga rublja ispod njega, visilo bi sada na meni kao na kosturu. Činovnici su me pomno posmatrali kako šniram cipele, kako zakopčavam prsluk, kako se borim sa krutom celuloidnom kragnicom prikopčanom uz poslednju pamučnu košulju koju sam imao. Uzeo sam dokumenta i preostalu gotovinu, tri rublje i četrdeset dve kopejke – mito će od toga biti jedva simboličan, ali čovek se praznih džepova pred birokratijom oseća nago. Starom ovnovskom kožuhu nije, međutim, bilo spasa, pun je zakrpa, mrlja, krivih šavova, ali drugi nisam imao. Promatrali su ćutke kako guram ruke u nesimetrične rukave, levi je bio duži. Izvinio sam im se osmehom. Kiril je liznuo olovku i podrobno nešto pribeležio na manžetni.

Izašli smo. Bjernatova je po svoj prilici virila kroz odškrinuta vrata – istog se trenutka nacrtala pred činovnicima, zarumenjena i razbrbljana, ne bi li ih sprovela natrag stepeništem sa drugog sprata i kroz oba unutrašnja dvorišta odvela do glavne kapije, gde je stražar Valenti, popravivši kapu sa mesinganom pločicom i sakrivši u džep cigaretu, užurbano pomeo sneg sa pločnika i pomogao činovnicima da se popnu u saonice hvatajući gospodu iznad lakata kako se ne bi okliznuli na zaleđenom trotoaru; Bjernatova ih je pak, samo što su seli i stali da uvijaju noge u ćebad, zasula potocima pritužbi na pakosne stanare, na bande lopova s Povislja što uleću u kuće usred bela dana, ali i na surove mrazeve od kojih se prozori, navlašeni iznutra, krive i izobličuju, a u zidovima pucaju cevi i nikakva hidraulika niti kanalizacija neće dugo izdržati u ovoj zemlji; za kraj ih je vatreno uveravala kako je odavno podozrevala da sam odgovoran za raznorazne podlosti i prestupe, i zacemento bi me prijavila odgovarajućim vlastima da joj nije hiljadu i jedne druge brige što joj se stuštila na glavu – sve dok kočijaš sa svog sedišta iza Kirilovih leđa nije raspalio bičem a konji cimnuli saonice ulevo i primorali ženu da odstupi, te smo tako napokon krenuli ka varšavskoj delegaturi Ministerijuma Zime, ka nekadašnjoj Palati krakovskih biskupa, Mjodova 5, ugao Senatorske.

Pre nego što smo skrenuli iz Košikove u Maršalkovsku, počeo je bio da praši sneg; navukao sam kapu na uši. U svojim komotnim bundama i polucilindrima nalik ljuskama oraha, posađeni na niske klupe saonica, Ivan pored mene, Kiril leđima okrenut *извозчику*, obojica su činovnika ličili na balegare koje sam viđao u Zigmuntovom *учебнику*: debeli, ovalni trupovi, nožice kratke, glave majušne, sve ganc-crno, zatočeno u geometrijsku simetriju elipsi i kružnica. Oblik tako blizak idealnoj lopti sâm se iz sveta iseca.

Zurili su pred sebe ravnodušnih pogleda, stisnutih usana i visoko uzdignutih podbradaka na krutim okovratnicima, tromo se prepustivši kretanju saonica. Mislio sam da ću usput saznati ponešto od njih. Mislio sam da će zatražiti napojnice za blagonaklonost, za odsustvo revnosti i žurbe. Ćutali su. Upitam li ih – kako? zašto? – praviće se da ne čuju. Pahulje lepljivog snega kovitlale su se između nas. Promrzle sam šake uvukao u rukave kožuha.

U francuskoj su poslastičarnici gorela svetla, električni se sjaj probijao kroz velike prozore vezući vunene oreole oko obrisa prolaznika. Letnje je sunce trebalo još uvek da stoji tamo negde na nebu, ali su, kao i obično, teški oblaci visili nad gradom, čak su i ulične lampe bile upaljene – iznimno visoke, spiralno uvijenih vrhova. Skrenuli smo na sever. Iz poslastičarnice Ostrovskog, kod raskrsnice sa Pjenknom, istrčavale su devojčice u crvenim kaputićima i belim pelerinicama sa kapuljačama, njihov je smeh nakratko nadjačao ulični žamor. Setio sam se nedovršenog pisma gospođici Juliji i njenog poslednjeg pitanja-uzvika. Pored Ostrovskog, kod Vedela, Fredek, Kivajs i ja ugovarali smo kartaroške večeri. Odmah tu, iza bioskopa „Soko“, kod Kalke, Mili princ je izdavao sobu za noćne seanse. Pogidnem li glavu i pogledam ulevo, iznad Ivanovog polucilindra, ugledaću prozor na drugom spratu kuće pod brojem 71, prozor kroz koji je ispao Fredek.

Kod raskrsnice sa Novogrodzkom, zaleđena za uličnu svetiljku visila je jedna podebela krava, tetiva potamnelog leda vezivala ju je za pročelje četvorospratnice. Ta je krava jamačno poticala iz poslednjeg stada stoke koje su saterivali u klanicu u Ohoti, zimovnici je nisu još odrezali. Niz ulicu, iznad krova zgrade „Sfinks“, pomaljalo se modro-crno gnezdo mraza, ogromni ledeni ugrušak, tvrd poput dijamanta, mrežom ledenih niti, ledenica, stubova i lukova

povezan sa zgradama s obe strane Maršalkovske i Zlote – sa kućama, sa svetiljkama, sa patrljcima zaleđenog drveća, balustradama balkona, efkerima, šiljcima kupola i tornjeva, atikama i dimnjacima. Bioskop „Sfinks“ odavno je, dakako, zatvoren; na najvišim spratovima nisu gorela svetla.

Kad smo prošli Novogrodzku, saonice su usporile. Kočijaš je pokazao na nešto bičem. Kola ispred nas skrenula su na pločnik. Kiril se osvrnuo, ja sam se nagnuo udesno. Na raskrsnici sa Alejama jerozolimskim stajala su dvojica policajaca i rasterivala saobraćaj sa sredine kolovoza pomažući se drekom i zviždaljkama – nad kolovozom je upravo promrzavao ljuti.

U zastoju koji je izazvao zapeli smo na čitavih nekoliko minuta. Oni se uglavnom kreću iznad krovova, dok se u gradovima ređe spuštaju na zemlju. Čak i sa ove udaljenosti činilo mi se da osećam kako talasi hladnoće dopiru od njega. Stresao sam se i instinktivno zavukao bradu u kragnu kožuha. Činovnici Ministerijuma Zime razmenili su poglede. Ivan je zvirnuo na sat. Na drugoj strani ulice, iza oglasnog stuba oblepljenog plakatima što reklamiraju rvačke borbe u cirkusu u Okulnjiku, muškarac obučen u engleskom stilu postavljao je aparat ne bi li uslikao ljutog; fotografija se ionako najverovatnije neće pojaviti u novinama, zapleniče je ljudi iz Mjodove. Ivan i Kiril nisu čak ni obratili pažnju na njega.

Ovaj je ljuti bio izuzetno žustar, izvesno će pre sumraka stići da pređe na drugu stranu Maršalkovske, da se tokom noći uspenje iznad krovova, da do petka uzmogne da dopre do gnezda iznad kino-teatra. Kad je prošle godine jedan mraznik prelazio Aleksandrovim mostom od Prage do Zámka, most je bio zatvoren skoro dva meseca. No ovaj ovde glacije – ako bih sačekao petnaestak minuta, sigurno bih uspeo da osmotrim njegovo kretanje dok mrzne od jednog

mesta do drugog, pomiče se u ledu, ledom, od leda do leda, dok za njim, jedna za drugom, pucaju kristalne niti i polako se osipa modrobeli sitnež, minut, krc, dva minuta, krc, vetar je zajedno sa snegom grabio svaku iole laganiju mrvicu, ali se većina ledila u crnu ploču što za ljutim saseca ulično blato, led leda; i ta se staza hrapave, večno zamrznute zemlje, nalik tragu puževe sluzi, protezala nekoliko desetina metara na istok niz Jeruzolimske, i po trotoaru, i po fasadi hotela. Ostatak su razbili zimovnici ili se sama bila odmrzнула; juče posle podneva termometar je kod Šnicera pokazivao pet stepeni iznad nule.

Ljuti se nije kretao pravom linijom niti je održavao istu visinu iznad kaldrme (mrznu oni i ispod površine zemlje). Pre neka tri-četiri sata, sudeći po smrvljenoj arhitekturi leda, ljuti je izvoleo da promeni trajektoriju; dosad se kretao jedva metar nad sredinom ulice, ali tada se, pre tri sata, zaputio bio oštrom parabolom uvis, nad vrhove uličnih lampi i zaleđenog drveća. Video sam kako je ostavio za sobom nisku vitkih stalagmita, blistali su odbijajući sjaj fenjera, od odblesaka šarenih neona, od svetala što su dopirala sa prozora i izloga. Niska se prekidala iznad tramvajskih šina – ljuti se svom težinom obesio bio o zvezdanu mrežu mrazostruna koje su, razapinjući se vodoravno ili uzdižući uvis, dosezale pročelja zgrada na uglu. Moglo bi da se zavuče ispod njega kad bi se našao neko dovoljno lud.

Ivan je klimnuo Kirilu i ovaj se nezadovoljnog lica iskobeljao iz saonica, zarumenjen od mraza. Možda mi se i posreći, pomislio sam, možda okasnim, a komesar Prajs već izađe na ugovorenu večeru sa general-majorom, i vrata me iz Mjodove neobavljena posla. Hvala ti, Bože, za ovu ledenicu-grdobu. Premestio sam se na klupi i ramenom se oslonio o bok sanki. Pritrčao je kolporter – „Pao Hirohito!“; „Specijalni Ekspres, trijumfalni Merzov!“ – odmahnuo

sam glavom. Čim dođe do zastoja u centru, odmah se sjati svetina, načičkaju se ulični trgovci, prodavci cigareta i svete vodice, svetog ognja. Policajci su terali prolaznike od ljutog, ali nisu bili u stanju da paze na svakoga. Banda mangupa prikrala se iz pravca Brizemajsterovog restorana. Najhrabriji momak, u debelim, bezobličnim rukavicama i lica uvijenog u šal, pritrčao je ljutom na petnaestak koraka i bacio na njega mačku. Mačketina je letela u visokom luku raširenih šapa i urlajući stravično, a onda je zastrašujući krik najednom prestao. Pala je na ljutog, valjda već mrtva, da bi se polako skotrljala s njega na sneg, skroz-naskroz smrznuta: ledena skulptura mačke raskrečenih udova i repa pravog kao žica. Momci su odjurili zavijajući od sreće. Bradati Jevrej in pretio im je s praga Epštajnovje juvelirnice sočno ih psujući na jidišu.

Kiril je u međuvremenu uhvatio starijeg policajca i, zgrabivši ga poviše lakta kako ne bi utekao jurcajući za uličarima, počeo u nešto da ga ubeđuje utišanim glasom, ali uz obilatnu pomoć žustrih pokreta drugom rukom. Redar je vrteo glavom, slegao ramenima, drapao se po temenu. Mlađi iz policijskog para dovikivao je kolegi – pomagaj, kreni! U Alejama je još veći ršum izazvalo dvoje saonica pelcovavši se letvama, kola su se pela na pločnike, pešaci su, psujući na poljskom, ruskom, nemačkom i jidišu, bežali od točkova i kopita, na smrznutom blatu ispred vinarije preturila se jedna matrona gabarita gdanjskog ormara, trojica džentlmena pokušavala su da je podignu, u pomoć im je pritrčao pupavi oficir, i tako su je dizali kao četiri konja, jen' – pala je, dva – pala je – na tri je već pola ulice pucalo od smeha, a ženetina je, pocrvenevši kao bulka, vrištala strahovito, mlatarajući debelim nožicama u sitnim, dubokim cipelicama... Stoga ništa čudno što smo se tek na zvuk struganog lima i tresak naprslog drveta osvrnuli unatrag ka raskrsnici. Automobil

se sudario sa ugljarevim kolima; jedan se konj prevrnuo, jedan je točak otpao. Policajac je odgurnuo Kirila i potrčao ka sudaru. Automobilista zarobljen u unutrašnjosti natkrivene mašine krenuo je da pritiska sirenu; utom je nešto prasnulo pod maskom bolida, kao da je iz dvocevke opalilo. To je već bilo previše za čilaša upregnutog u saonice pored naših. Upлашен, povukao je napred, pravo ka ljutom. Kočijaš je zgrabio uzde, no mora da je konj i sam osetio na kakav je ledeni zid naleteo – još se energičnije ritnuo u stranu i zavrteo saonice u mestu. Je li to letva zakačila ivičnjak? Je li se čilaš okliznuo o crnu ploču leda? Već sam se bio uspravio na ministerijalnim saonicama posmatrajući, zajedno sa Ivanom, udes iznad kolone vozila koja je stajala ispred nas, ipak sve se isuviše brzo odvijalo, isuviše neočekivano, isuviše je bilo kretanja, vriske, senki i svetala. Preturio se čilaš, preturile su se i saonice koje je vukao, tovar se sa njih strovalio, petnaestak nabreklih buteljki u korpama sa piljevinom, korpe i buteljke skotrljale su se nasred raskrsnice, deo se neumitno slomio, po ledu se razlila bleдозелена tekućina – nafta, pomislih – i istog je trenutka buknuła vatra, od čega, od električne iskre iz automobila, od bačene cigarete, udarca potkovanog kopita o kaldrmu, ne znam. Plavetni je plamen skakutao duž čitave bare, visoko, sve više, metar, metar i po uvis – bezmalo dosežući ljutog, zaleđenog u nadzemnoj mreži.

Pogrbljen nad aparatom, fotograf je polako i metodično okidao snimak za snimkom. Šta će se posle videti na njima, šta će se sačuvati na staklu i odraziti na papir: sneg – sneg – bleđi oreoli fenjera – crno blato, crna kaldrma, crno nebo – siva pročelja zgrada u perspektivi širokog gradskog klanca – u prvom planu kaos oštih linija vozila koja su zapela u zastoju – među njima i među ljudskim prilikama eksplođira buktinja čistog ognja, toliko jarka da papir na tom mestu

deluje kao da nije nimalo osvetljen – a iznad nje, iznad plamena beline belje od belog, u srcu viseće arabeske od leda prostire se ljuti, ljuti, masivna munja mraza, morska zvezda od inja, živa vatra zime, ljuti, ljuti, ljuti nad šubarama žena, ljuti nad kapama i polucilindrima muškaraca, ljuti nad glavama konja i arnjevima kočija, ljuti nad neonima kafana i salona, prodavnica i hotela, poslastičarnica i piljara, ljuti nad Maršalkovskom i Alejama jerozolimskim, ljuti nad Varšavom, ljuti nad Ruskim carstvom.

Kasnije, dok smo se vozili ka Saskom parku, a potom i Krulevskom ulicom, pored Mrtvog vrta okovanog višegodišnjim ledom i kolonade okićene ledenicama, pored tornja i sabora na Placu saskom, prekrivenih snežnim lavinama, ka Krakovskom pšedmješću, ona slika – paslika slike i predstave – neprestano me je pohodila, uporna uspomena nejasnog značenja, prizor viđen a neshvaćen.

Cinovnici su poluglasno razmenjivali osorne opaske, kočijaš je vikao na nehajne prolaznike; vejavica je popustila, ali je postajalo sve hladnije, dah mi se ledio na usnama, njegov beli kolut lebdeo mi je ispred lica, oznojeni konji kretali su se u oblacima lepljive vlage – Kraljevski je zamak bivao sve bliži. Pred skretanjem u Mjodovu ugledao sam ga iznad Zigmuntovog stuba: zamak, zarobljen u grumenu senovitog leda – i veliko gnezdo ljutih iznad njega. Ova purpurno-crna meduza dosegala je dopola krovova Starog grada. Vedrim su se danima mogli videti talasi mraza kako vise u vazduhu oko Velikog tornja. Nedostajala je skala na termometru kojom bi se izmerila ta hladnoća. Oko logorskih vatri na rubu trga žandarmi su čuvali stražu. Kad iz gnezda treba da se izledi ljuti, oni zatvore ulice. General-gubernator je tu postavio bio kordon dragona iz Četrnaestog maloruskog puka, no taj je puk u međuvremenu ekspedovan na japanski front.